

YABANCI DİLDEKİ ESERLERDE KORUMA SÜRESİ YAYIMLAMA HAKINI DA İÇERİR

(YARGITAY 11. HD.NİN AKSİNE KARARININ ELEŞTİRİSİ)

Prof. Dr. Akmet KILIÇOĞLU (*)

I) KARARA KONU OLAY : Davacı taraf Fransa'da ikamet etmekte olan yazardır. Bu yazarın Mefisto isimli tiyatro eseri on yıl geçtikten sonra ilk kez ülkemizde Türkçe'ye çevrilmiştir. Türkçe'ye çevrilmiş olan bu eser, davalı tarafından yayımlanmıştır. Davacı, eser sahibi olarak davalı aleyhine rızası ve izni dışında yapılan yayım nedeniyle tazminat davası açmıştır.

II) Mahkeme davanın kabulüne karar vermiştir. Bu karar davalı tarafından temyiz istemi sonunda Yargıtay 11. Hukuk Dairesi tarafından bozulmuştur. Bunun üzerine davacı taraf karar düzeltme isteminde bulunmuştur.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi karar düzeltme istemi sonunda bozma kararını kaldırarak, Mahkemece verilen davanın kabulüne ilişkin kararını oyçokluğuyla onamıştır. Bu karar aşağıdaki gerekçelere dayandırılmıştır : (1)

"Edebi ve artistik eserlerin himayesi için düzenlenen Uluslararası Bern Sözleşmesi'nin 1896'da Paris'te düzeltilmiş şekli olan 5. maddesi esas alınarak düzenlenmiş bulunan FSEK.nun 28. maddesi hükmü uyarınca, "İlk defa Türkçe'den başka bir dile yayınlanmış olan bir ilim ve edebiyat eseri yayımlandığı tarih-

(*) A.Ü. Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi.

(1) Yargıtay 11. HD. 11.6.1993, 93/2913, 93/4118, YKD. Ocak 1994, s. 1, sh. 67 vd.

ten itibaren 10 yıl içinde sahibi veya onun müsaadesi ile başka bir kimse tarafından Türkçe tercümesi yapılarak yayımlanmamış ise, 10 yılın geçmesiyle bu eserin Türkçe"ye tercümesi serbesttir. İşbu hükmün asıl amacının yorumlanması davaya çözüm getirecektir.

Türkiye'nin de 28.8.1951 tarihinde çıkarılan 5777 sayılı Kanun'la benimsediği ve katıldığı Bern Sözleşmesi esas alınarak FSEK. düzenlendiğine göre, anılan maddenin yorumunda bu düzenlemenin de esas alınması gerekir. Anılan sözleşmenin 5. maddesinin 1. fıkrasına göre "Birlik memleketlerinden birinin tebaası olan muharrirler veya halefleri, orijinal eserlerinin Birlik memleketlerinden birinde intişarından itibaren 10 sene içinde diğer memleketlerde, bunları tercüme etmek veya ettirmek hususunda inhisari bir hakka sahiptirler". İşte bu hükmün karşıt anlamı bugünkü FSEK.nun 28. maddesi olarak kaleme alınmış bulunmaktadır. O halde, FSEK.nun 28. maddesindeki tercümenin serbest olduğuna ilişkin hükmü, bu maddeye esas alınan sözleşme hükmündeki yazarın tercüme bakımından üzerindeki inhisar hakkını sona erdirdiğinin keşfedilmiş olduğunun kabulü gerekir.

Oysa, eser sahibinin eseri üzerindeki tercüme yani işleme hakkı, o eser üzerindeki haklardan yalnızca birini teşkil eder. Bilindiği üzere, eser sahibinin eser üzerindeki hakları FSEK. nun 13 ve 25. maddeleri arasında manevi ve maddi olarak tek tek sayılmış olup, tercüme (işleme) hakkı bunlardan sadece birini teşkil eder. Anılan hükümde açık bir şekilde bu haklardan sadece işleme (tercüme) hakkı serbest bırakıldığına göre, serbestliğin sadece bir işleme şekli olan tercümeye inhisar ettiğinin kabulü gerekir..... Bu açıklamalara göre, davacı asıl eser sahibinin izinsiz olarak yasa gereği tercüme edilen (işlenen) eseri üzerinde devam eden ve mali haklarından olan yayım hakkı için, eserinin tercümesini yayımlayan davalıdan bilirkişi raporunda da değinildiği üzere münasip bir ivaz isteme hakkı bulunduğunun kabulü isabetli bulunmaktadır".

III) KARŞI OY YAZISI

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin bu kararı oyçokluğuyla alınmış olup, Daire Başkanı sayın Nejat Özkan ile üye sayın Coşkun

Özaydın aşağıdaki gerekçelerle çoğunluk görüşüne karşı çıkmışlardır:

"Gerek FSEK.nun 28. maddesi metninden, gerekse yasanın gerekçesinden anlaşıldığı üzere kanun koyucu, Türkçe'den başka bir dilde yazılmış olan ilim ve edebiyat eserlerinin Türkçe'ye çevrilmesini hızlandırmak amacı ile, yabancı dilde yazılan eserin, yayımlandığı tarihten itibaren 10 yıl içinde eser sahibi tarafından Türkçe tercümesi yapılarak yayımlanmamış ise, 10 yılın geçmesi ile bu eserin Türkçe'ye tercümesini serbest bırakmakla, yabancı eserin tercüme ve yayımlanmasını eser sahibinin mali himaye hakkı dışında bırakmayı amaçlamıştır. Her ne kadar 28. maddede (Türkçe'ye tercümesi serbesttir) ifadesi ile yetinilmişse de, bir önceki cümlede (Türkçe tercümesi yapılarak yayınlanmamış ise) ibaresi kullanılmış olmakla tercüme ve yayımlanma işlemlerinin birlikte nazara alındığı anlaşılmaktadır. Esasen yabancı eserin sadece Türkçe'ye tercüme edilmesi bir fayda sağlamaz. Kanun koyucunun amacı, yabancı eserlerin Türkçe'ye tercüme edilmesini ve yayımlanmasını hızlandırmak suretiyle Türkiye'nin istifadesine sunmaktır. Türkçe'ye tercüme edilecek eserlerde eser sahibinin mali haklarının saklı kalacağı şeklindeki düşünce ve yorum yasanın ruh ve amacına aykırılık teşkil eder".

IV) KARARIN ELEŞTİRİSİ

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunumuz eser sahipliğinden doğan hakları manevi ve mali haklar olmak üzere iki gruba ayırmış bulunmaktadır. Yasanın 14-17. maddelerinde manevi haklar arasında "umuma arz salahiyeti", "adın belirtilmesi salahiyeti", "eserde değişiklik yapılmasını menetmek", "eser sahibinin zilyed ve malike karşı hakları" sayılmıştır. Yasanın 20-25. maddelerinde ise mali haklar arasında "işleme hakkı", "çoğaltma hakkı", "yayma hakkı", "temsil hakkı", "radyo ile yayım hakkı" sayılmıştır.

A) Malî haklarla ilgili olarak yasada belli koruma süreleri öngörülmüştür. Bir başka ifadeyle FSEK.muz eser sahibinin malî haklarının, belli sürelerin geçmesi halinde yasal korumadan yararlanamayacağını öngörmüştür. Bu anlamda olmak üzere yasanın 27. maddesinde gerçek ve tüzel kişilere ait eser ayrımını ya-

parak genel koruma sürelerini düzenlemiş, aynı yasanın bunu takip eden 28. maddesinde ise, "Türkçeye tercüme hususunda koruma süresi" madde başlığı altında özel bir süre öngörülmüştür. Bu madde yabancı dilde yazılmış eserlerde koruma süresini hükme bağlamıştır. Gerçek kişilere ait eserlerde genel koruma süresi 27. maddede 50 yıl gibi uzunca bir süre olarak öngörülmüş iken, yabancı dilde yazılmış eserlerin Türkçe'ye çevrilmesinde bu süre daha kısa tutulmuş ve 10 yıl olarak öngörülmüştür.

Yasa koyucu yabancı dilde yazılmış eserlerin çeviri yoluyla ülkemize kazandırmak ve bu yolla yabancı eserlerden daha fazla yararlanmak amacıyla koruma süresini, genel koruma süresinden ayrılmak suretiyle on yıla indirmiştir.

Yasa koyucunun amacı bu olduğuna göre, 28. maddeyi, eser sahibinin sadece işleme hakkına getirilmiş bir istisna olarak görmek mümkün değildir. Zira yabancı dilde yazılmış bir eserin sadece Türkçe'ye çevrilmesi maddenin bu amacını gerçekleştirmez. Bu amaç yabancı dilde yazılmış eserin Türkçe'ye çevrilmesi ve yayımlanması halinde bir anlam ifade edebilir. Nitekim 28. maddenin özüne (ruhuna) dayalı bu yorum tarzı sözünden (lafzından) da çıkartılabilir. Bu maddeye göre eser sahibinden izin almadan yabancı dildeki eserin Türkçe'ye çevrilip yayımlanabilmesi için şu koşullar aranmaktadır:

- a) Bir ilim ve edebiyat eseri olmalıdır.
- b) Bu eser yabancı dilde yayınlanmış bir eser olmalıdır.
- c) Eser sahibi ya da onun izniyle, eserin henüz Türkçeye "tercümesi yapılarak yayımlanmamış" olmalıdır.
- d) Yabancı dilde yapılmış yayımın üzerinden on yıl geçmiş olmalıdır.

Bu koşullardan üçüncü koşul yasanın 28. maddesinde açık bir şekilde "...eser sahibi veya onun müsaadesi ile başka bir kimse tarafından Türkçe tercümesi yapılarak YAYIMLANMAMIŞ ise" şeklinde ifade edilmiştir. O halde madde sadece Türkçe'ye tercüme değil, tercüme sonucu yayınlamayı düzenleyen bir madde dir.

B) Kararı veren sayın çoğunluk görüşü kabul edilecek olursa, bu madde "sadece yabancı dildeki eserin Türkçe'ye çevirisi" serbestisini düzenlemektedir. Yayımlama yetkisini vermeyen böyle bir madde, sadece Türkçe'ye çeviri yetkisini tanımakla neye hizmet etmektedir? Olsa olsa "yabancı dildeki eseri Türkçe'ye çevrilmek suretiyle kişisel kullanım amacı"na hizmet düşünülebilir. Halbuki FSEK.muz kişisel kullanım amacına dayanan istisnayı 38. maddesinde zaten düzenlemiş bulunmaktadır. Bu maddeye göre "Bütün fikir ve sanat eserlerinin yayımlanma veya kâr amacı güdülmeksizin şahsen kullanmaya mahsus belli sayıda nüshalara münhasır kalmak şartıyla, çoğaltılması mümkündür". Aynı maddenin 4. fıkrası "Herkes birinci ve ikinci fıkralardaki şartlar altında musiki ilim ve edebiyat eserlerini işleyebileceği gibi başkasına da işletebilir".

Bu maddenin açık ifadesi karşısında ülkemizde herkes, yabancı dildeki eserleri "yayımlanma veya kâr amacı izlemeksizin" kullanabilir, bu amaçlarla böyle bir eseri işleyebilir, yani Türkçe'ye çevirebilir.

O halde yayınlamamak koşuluyla yabancı dildeki bir eserin Türkçe'ye çevrilmesi FSEK.muzun 38. maddesinde hükme bağlanmıştır. Böyle bir hüküm karşısında 28. madde "yabancı dildeki eseri sadece Türkçe'ye çeviriyi düzenleyen değil, aynı zamanda yayımlanmasını düzenleyen bir hüküm getirmiştir. Aksine yorum yasanın 38. maddesinin açık hükmü karşısında 28. maddesinin gereksiz bir tekrar maddesi olduğunu kabul etmek olur ki, her iki maddenin konuluş amaçlarıyla bağdaşmaz.

C) Çoğunluk kararına gerekçe olarak gösterilen Türkiye'nin de taraf olduğu Bern Birliği Anlaşması da yukarıdaki yorum tarzımıza uygundur. FSEK.muzun gerek 28. gerekse 38. maddeleri Bern Birliği Anlaşması'na paralel hükümler içermektedir. Anlaşmanın 5. maddesi birliğe dahil ülkelerde yayımlanmış bir eserin, yayımından itibaren on yıl içinde birlik üyelerinde yayımlanması konusunda eser sahibine tekel hakkı tanımamaktadır. Buna göre bu süre geçtikten sonra o eserin birliğe dahil ülkelerde çeviri yoluyla yayımlanabilmesi olanağı tanınmış bulunmaktadır.

Öte yandan FSEK.muzun 28. maddesindeki düzenlemeyi bir

an için Bern Birliği Anlaşmasına yakırı bulsak bile, yasa koyucu tarafından 28. madde hükmü anlaşmaya uygun hale getirilmediği sürece uygulanması zorunlu bir hükümdür.

Bu açıklamalarımız karşısında sayın Daire'nin çoğunlukla almış olduğu kararın FSEK.muzun 28 ve 38. maddeleri hükümlerine ağıkça aykırı olduğu, karara karşı oy kullanan sayın Başkan ve üyenin görüşlerinin isabetli olduğu kanısındayım. Bu nedenle 28. madde gereğince on yıllık koruma süresi geğtiği, bu arada eser sahibi tarafından ya da onun izniyle başkası tarafından Türkçe'ye çevrildiği sabit olmayan dava konusu eserin davalı tarafından yayımlanmasında davacının malı haklarına bir saldırı doğmamıştır. Olayda olsa olsa, dava dışı olduğu belirlenen ve söz konusu eseri Türkçe'ye çevirdiği ifade edilen kişinin çeviri (işleme) suretiyle sahiplendiği eser sahipliğinden doğan hakkına, rıza dışında yayım suretiyle saldırı düşünülebilir. İnceleme konusu dava bu yoldaki bir istem ve gerekçeyle davacı sıfatına sahip kişi bulunmadığından davanın kabulü yönünde verilen karar bozan sayın Daire'nin bozma kararı isabetli iken, karar düzeltme aşamasında bundan dönölerek onama kararı verilmesi yerinde olmamıştır.